

Javaslat a fokozottan védett ragadozómadár- és bagolyfajok, valamint a fekete gólya fészkelőhelyei körül alkalmazandó időbeni és területi korlátozásokra

Pongrácz Ádám¹ és Horváth Márton²

¹: Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, 3304 Eger, Sánc út 6.

e-mail: pongracza@bnpi.hu

²: MME, 1121 Budapest Költő u. 21.

Az országban évtizedek óta folyik aktívan a fokozottan védett madárfajok felmérése és védelme. A ragadozómadarak és még további néhány olyan faj esetében, melyeknek hasonló fészkelési szokásai vannak (pl. fekete gólya), a védelem érdekében gyakran került sor a költést vagy a fészkelőhelyet veszélyeztető emberi tevékenységek korlátozására. Az eddigi tapasztalatok alapján elmondható hogy a gyakorlatban alkalmazott természetvédelmi célú időszakos (fészkelés idejére vonatkozó) és hosszú távú (a fészkek és a fészkelő hely megőrzésére irányuló) korlátozások jelentős szórást mutattak az ország egyes régiói között. Nem volt egy olyan konkrét adatokat tartalmazó irányelv, amely az egyes hatóságok, illetve az állami és civil természetvédelem számára iránymutatásul szolgálhatott volna. Ennek a hiányosságnak a pótlására a Magyar Ragadozómadár-védelmi Tanács részére a 2010-es év folyamán előkészítettünk egy vitaanyagot, amely az egyes fokozottan védett madárfajok (elsősorban ragadozómadár fajok) esetében szakmai alapokon ad iránymutatást a szükséges természetvédelmi korlátozások térbeli és időbeli kiterjedésére. Ezt a javaslatcsomagot a Tanács a 2011. február 25-én tartott ülésén megvitatta, abban néhány módosítást javasolt és a jelen cikkben közölt álláspontot elfogadta.

A korlátozások egyik típusa az **időbeni korlátozás**, amely csak a fészkelési időszakra vonatkozik, és amelynek a célja a fészkelés adott évi sikerességének a biztosítása. Itt az adott faj költési időszakában, a fészektől mért meghatározott távolságon belül minden a sikeres költést veszélyeztető emberi tevékenység (fakitermelés, erdőművelés, faanyag szállítás, bizonyos mezőgazdasági munkák, szabadidős tevékenységek stb.) tiltásra kerül. A sikeres költést veszélyeztető emberi tevékenység alatt elsősorban a költési időszakban újonnan jelentkező zavaró tevékenységeket értjük, amelyekre a szülőmadarak nem készülhettek fel a fészkekfoglaláskor, ezért ezek zavaró hatása potenciálisan a fésztek megghiúsulását okozhat-

SUGGESTED METHODOLOGY FOR TEMPORAL AND LONG-TERM SPATIAL RESTRICTIONS OF HUMAN ACTIVITIES AROUND THE NESTS OF STRICTLY PROTECTED RAPTORS, OWLS AND BLACK STORKS

The restriction of human activities around the nests of strictly protected raptor species has a long tradition in Hungarian nature conservation practice. Meanwhile the applied methodology is differing significantly among regions and authorities. Basically two types of restrictions are applied. (1) Temporal restrictions are used in order to avoid the direct disturbance of birds in the close vicinity of the nest sites during the given breeding season. (2) All-year spatial restrictions are applied in order to maintain the key breeding habitats in long-term. Here we describe suggested species specific intervals and areas for both types of restrictions in order to make the applied methodologies realistic and harmonized.

ja (azaz pl. nem vonatkozik a költés előtt már a területen legeltető pásztorra, a mezőgazdasági munkát végző traktorra, vagy a már korábban meglévő úton rendszeresen közlekedő járművekre). Erdős területen az időbeni korlátozás elrendelése szükséges mindazon erdőrészeknél mely a megadott sugarú kör által érintettek (ennek oka, hogy a gyakorlatban másképp nem előírható, és ellenőrizhető a korlátozás). Természetesen az érintett terület fészkek körüli elhelyezkedését a domborzati viszonyok jelentősen befolyásolhatják mind negatív, mind pozitív irányban (pl. egy mély völgyben fészkelő parlagi sas esetében), így ezek mérlegelését az adott helyszínen kell szakembernek elvégeznie.

A korlátozás másik típusa a **területi korlátozás**, amely a fészkelőhelyek hosszú távú megőrzésére irányul. Ez biztosítja, hogy a fajok számára fészkelésre alkalmas erdőállományok maradjanak fenn, és ott új fészket is építhessen. Ebben az esetben a fészektől meghatározott távolságon belül bi-

zonyos erdészeti munkálatok nem csak a fészkelési időben, hanem azon kívül sem végezhetőek el. Ide elsődlegesen a véghasználati jellegű beavatkozások tartoznak, melyek jelentősen megváltoztatják az élőhelyet, úgy mint a *felújító vágás bontóvágás, felújító vágás végvágás, szálaló vágás, tarvágás*. Ide soroljuk a véghasználatokat megelőző állomány alatti cserjeirtást is, mivel ez nagyban csökkenti a fészkek rejtettségét, zavartalanságát. A fészkelőhely jelentős megváltoztatás nélkül a korlátozás által érintett területen elvégezhető erdészeti beavatkozások: *tisztítás, törzskiválasztó és növedékfokozó gyéritések, egészségügyi termelések, szálalás*. Indokolt esetben ezek is korlátozhatóak a fészkek közvetlen közelében, amennyiben az élőhely védelme indokolja. A táblázatban szereplő, korlátozás által érintett területek sok esetben nem egy szabályos kört érintenek, hanem a domborzati és állományviszonyok azt jelentősen befolyásolhatják. A korlátozással érintett terület nagysága azonban meg kell, hogy közelítse a táblázatban szereplő területet.

Ezeket a korlátozásokat a jelenlegi törvényi keretek között az illetékes természetvédelmi hatóságoknál (KTVF) kell kezdeményezni, amelyek a korlátozást a gazdálkodókkal szemben elrendelik. Továbbá az illetékes erdészeti hatóság felé is tájékoztatási kötelezettség van, akik ezen információkat az eljárásmenetben felhasználják, illetve mint újonnan felmerült körülményt a korlátozást a környezeti erdőtervben is beépítik.

Fejér megyei rétisas fészkek (fotó: Bagyura János)
White-tailed Eagle nest in Fejér megye

Tarvágás fokozottan védett területen A Bükk-hegységben (fotó: Horváth Márton)
Clear cutting in a strictly protected area in the Bükk Mountains

Fokozottan védett madárfaj <i>Strictly protected bird species</i>	Időbeni korlátozás intervalluma <i>Interval for temporal restriction</i>	Időbeni korlátozás kiterjedése (fészkek körüli sugár, terület) <i>Radius/area around nest sites covered by temporal restriction</i>	Területi korlátozás kiterjedése (fészkek körüli sugár, terület) <i>Radius/area around nest sites covered by long-term spatial restriction</i>	Megjegyzés <i>Notes (only in Hungarian)</i>
Fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>)	március 1. - augusztus 31.	400 m (50,24 ha)	100-300 m (3,14-28,26 ha)	A kijelölendő védőzóna a fészkelőhely jellegétől függ elsődlegesen. A nagy kiterjedésű zárt erdőtümbökben költő párok esetében nagyobb kiterjedésű védőzóna indokolt, míg a síkvidéki kisebb erdőfoltokban illetve állományszegélyhez közel fészkelő párok esetében a kisebb kiterjedésű védőzóna is elégséges lehet. Elsődleges szempont kell, hogy legyen a fészkek teljes takartságának és rejtettségének a biztosítása.
Darázsölyv (<i>Pernis apivorus</i>)	április 15. - augusztus 31.	200 m (12,56 ha)	100 m (3,14 ha)	Rendszeresen váltja a fészkelőhelyét, ezért korlátozás előtt a lakott fészkek visszaellenőrzése/ megkeresése indokolt.
Vörös kánya (<i>Milvus milvus</i>)	március 1. - július 31.	300 m (28,26 ha)	50-100 m (0,8-3,15 ha)	A kijelölt védőzóna nagysága a fészkelőhely állományviszonyaitól és a fészkek elhelyezkedésétől függ.
Barna kánya (<i>Milvus migrans</i>)	március 15. - július 31.	300 m (28,26 ha)	50-100 m (0,8-3,15 ha)	A kijelölt védőzóna nagysága a fészkelőhely állományviszonyaitól és a fészkek elhelyezkedésétől függ.
Rétisas (<i>Haliaetus albicilla</i>)	január 1. - július 15.	400 m (50,24 ha)	100-200 m (3,14-12,56 ha)	A legkorábban költő faj, a párok már októbertől kezdve tatarozzák a fészkeket. A kijelölt védőzóna nagysága a fészkelőhely állományviszonyaitól (záródottságától, korától, erőterület nagyságától) és a fészkek elhelyezkedésétől (talajtól mért magassága, állományszéltől mért távolsága) függ. A zárt nagyobb állományokban fészkelőknél nagyobb, míg az állományszélhez közel, nyitabb állományokban költő pároknál kisebb védőzóna indokolt. A kijelölés során biztosítani kell a fészkek megfelelő takartságát és rejtettségét.
Hamvas rétihéja (<i>Circus pygargus</i>)	május 1. - július 31.	10-100 m (3,14 ha)	-	A gyepen kaszálásból 100x100m, szántón aratásból kihagyni min. 10x10 m-t. Az utóbbi esetben emlős ragadozók elől be is kell keríteni a kihagyott területet.
Kígyászölyv (<i>Circaetus gallicus</i>)	március 15. - augusztus 31.	200-300 m (12,56-28,26 ha)	100-200 m (3,14-12,56 ha)	Az erdőállomány sűrűségétől, domborzati viszonyoktól és a fészkek magasságától függ az alkalmazandó védőzóna kiterjedése. A kijelölés során biztosítani kell a fészkek teljes takartságát és rejtettségét.
Kis héja (<i>Accipiter brevipes</i>)	május 1. - július 31.	200 m (12,56 ha)	100 m (3,14 ha)	
Pusztai ölyv (<i>Buteo rufinus</i>)	március 15. - június 30.	200 m (12,56 ha)	50 m (0,8 ha)	
Törpesas (<i>Hieraetus pennatus</i>)	március 15. - augusztus 15.	200-300 m (12,56-28,26 ha)	200 m (12,56 ha)	Az erdőállomány sűrűségétől és a fészkek magasságától függ az alkalmazandó védőzóna, a fészkek teljes takartságát és rejtettségét kell biztosítani.

Fokozottan védett madárfaj <i>Strictly protected bird species</i>	Időbeni korlátozás intervalluma <i>Interval for temporal restriction</i>	Időbeni korlátozás kiterjedése (fészek körüli sugár, terület) <i>Radius/area around nest sites covered by temporal restriction</i>	Területi korlátozás kiterjedése (fészek körüli sugár, terület) <i>Radius/area around nest sites covered by long-term spatial restriction</i>	Megjegyzés <i>Notes (only in Hungarian)</i>
Parlagi sas <i>(Aquila heliaca)</i>	február 1. - augusztus 15.	300-600 m (28,26-113,04 ha)	100-200m (3,14-12,56 ha)	Zavarás korlátozása: zárt állományban 300 m, nyílt élőhelyen 600 m. Az időbeni korlátozás elsődlegesen a folyamatos emberi jelenlétet igénylő munkálatokra (erdőgazdálkodás, földmunkák stb.) terjed ki. A szokványos mezőgazdasági tevékenységek (földművelés, legeltetés) esetében általában nincs szükség korlátozásra, ugyanakkor ezek esetében is tilos a fészek megadott körzetében megállni, huzamosabb ideig ott tartózkodni. Véderdő (különálló fák) meghagyása: zárt állományban 200 m, nyílt élőhelyen 100 m. Territóriumonként (7 km-es körzetben) minimum 5 alternatív fészkelőhely is megőrizendő (korábbi fészkelőhelyek, vagy öreg erdőfoltok, síkvidéken facsoportok).
Békászó sas <i>(Aquila pomarina)</i>	március 15. - augusztus 31.	400 m (50,24 ha)	300 m (28,26 ha)	Az erdőállomány sűrűségétől, domborzati viszonyoktól és a fészek magasságától függ az alkalmazandó védőzóna kiterjedése. A kijelölés során biztosítani kell a fészek teljes takartságát és rejtettségét, mivel egy kifejezetten zárt állományokban költő fajról van szó.
Szirti sas <i>(Aquila chrysaetos)</i>	február 1. - augusztus 15.	300 m (28,26 ha)	100 m (3,14 ha)	
Kék vércse <i>(Falco tinnunculus)</i>	március 1. - augusztus 31.	200 m (12,56 ha)	50 m (0,8 ha)	Vetésivarjú-telepen költő párok esetében. A korlátozás a vetésivarjú-telep minden varjúfészke körül egységesen értendő.
	április 15. - augusztus 31.	100 m (3,14 ha)	50 m (0,8 ha)	Nem vetésivarjú-telepen költő párok esetében.
Kerecsensólyom <i>(Falco tinnunculus)</i>	február 15. - július 15.	200-400 m (12,56-50,24 ha)	50-100 m (0,8-3,14 ha)	Az időbeni korlátozás elsődlegesen a folyamatos emberi jelenlétet igénylő munkálatokra (erdőgazdálkodás, földmunkák stb.) terjed ki. A szokványos mezőgazdasági tevékenységek (földművelés, legeltetés) esetében általában nincs szükség korlátozásra, ugyanakkor ezek esetében is tilos a fészek megadott körzetében megállni, huzamosabb ideig ott tartózkodni.
Vándorsólyom <i>(Falco peregrinus)</i>	február 15. - július 15.	100-300 m (3,14-28,26 ha)	100 m (3,14 ha)	Költő-sziklákon a sziklamászás teljes korlátozása indokolt. A fészkelőhely teljes takartsága és eseti zavaró tényező minimalizálása érdekében területi korlátozás is indokolt a szikla körül.
Uráli bagoly <i>(Strix uralensis)</i>	február 1. - július 15.	100-200 m (3,14-12,56 ha)	100 m (3,14 ha)	
Réti fülesbagoly <i>(Asio flammeus)</i>	május 1. - július 31.	100 m (3,14 ha)	-	Gyepen kaszálásból 100x100m kihagyása indokolt a fészek körül.
Uhu <i>(Bubo bubo)</i>	február 1. - július 31.	50-200 m (0,8-12,56 ha)	-	Költő-sziklákon a sziklamászás, bányaművelés teljes korlátozása indokolt az adott falon. A fészkelőhely teljes takartsága és eseti zavaró tényező esetében alkalmazható az 50 m, egyébként 200 m.